

Поп Д. Ђурђевић
ЈУТУТУНСКЕ ПОХВАЛЕ ЛУДОСТИ

Уредник
Зоран КОЛУНЦИЈА

Рецензенти
Љиљана ПЕШИКАН ЉУШТАНОВИЋ
Велибор ПЕТКОВИЋ

Поп Д. Ђурђевић

ЈУТУТУНСКЕ ПОХВАЛЕ ЛУДОСТИ

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

ПОП Д. ЂУРЂЕВ –
НАШ ЕРАЗМО РОТЕРДАМСКИ

Збирка песама *Јуџуџуунске њохвале лудосџи* Попа Д. Ђурђева последња је у низу сведочанстава особености и оригиналности овог аутора, али исто тако и његове урођености у нашу традиционалну и савремену културу.

Наслов првог од четири циклуса ове збирке песама, већ на први поглед, успоставља асоцијативну везу за добро познатом сатиричном песмом Јована Јовановића Змаја – *Јуџуџуунска јухахаха*. Змајевој сатири у овој песми изложено је све што једну државу чини државом, као и сви њени симболи. *Јухахаха* заправо је устав краљевине Јутутуту. То је устав земље у којој влада један човек, апсолутистички и по својој вољи, чији глуви и слепи народ свог господара прати управо тако – глуво, слепо, поданички, без икаквог отпора и критичке свести. У таквој земљи и устав је потпуно непотребан. Толико непотребан да и није ништа више од пукe оно-матопеје смеха. Наравно, Змајев стваралачки процес сатиричне поезије био је инспирисан једном врло специфичном друштвеном и политичком ситуацијом. Ипак, ова песма надживела је контекст у ком је настала, а на нашу жалост, актуелна је и данас. Изабравши овакав наслов за први циклус своје збирке поезије Поп Д. Ђурђевић није само успоставио дијалог са Змајем, већ је и свог читаоца ставио пред једну загонетку и запитаност. Као прво питање, намеће се каква је то земља о којој Поп Д. Ђурђевић пева? Какав је њен поредак и какви су њени закони? Ка чему је усмерена његова критика?

Одговор на бар једно од ових питања могуће је пронаћи тамо одакле је поникло и само питање, а то је опет – сам наслов. Написано латиницом „YU” може бити асоцијација на државу која се сада може пронаћи само на страницама историјских уџбеника – Југославију. Међутим, читајући овај песнички циклус, али и читаву збирку, сасвим је јасно да Поп Д. Ђурђевић пред свог читаоца никада не поставља једноставна, ни лака питања и задатке, те да једнозначност никада није, нити ће икада бити једна од особина његовог песништва. Стога, сасвим је јасно да се у ширем смислу ово „YU” може тумачити као конкретан регион западног Балкана.

Поп Д. Ђурђевић свог читаоца не води у неку измаштану земљу, као што је то краљевина Јутутута, већ кроз врло прецизно и јасно, географски и политички одређен простор. Ипак, тај простор је на једном идеолошком и симболичком платну истоветан оном који је у својој сатиричној поезији створио Змај, с тим што је у том смислу Поп Д. Ђурђевић отишао и корак даље, те га је у својој поезији оголио и разоткрио у свој својој суровости. Простор опеван у првом циклусу ове збирке јесте простор у ком се љубав учи из земљописа. То је простор разарања, страдања, у ком се крај света чини сасвим извесним и у ком је чак „и песма имала,/ бар четир коња дебела,/ за четир јахача апокалипсе”. Водећи свог читаоца кроз свој песнички свет, Поп Д. Ђурђевић води га „крај слупаног каменог родослова” успут му показујући крш, пустош и „цвеће зла у башти боје сљеза”. Тај простор је проклета авлија – да, баш *она* проклета авлија – у којој братишта врло лако постају ратишта. Апокалиптичне слике се у наставку само ређају, достигавши свој врхунац у изједначавању тог света са једном великом гробницом чије гранично камење постају „стећци, нишани, надгробне плоче”.

Народ који насељава овај песнички свет, сличан је народу краљевине Јутутуте. То је народ апатичан и анестезиран, револуционарно импотентан и без оријентира.

Тон који песник заузима када се обраћа таком народу није осуђујући. Он у односу на њега не заузима узвишену позицију свезнајућег и издвојеног ентитета, који у својој супериорности може видети све оно што опевани народ не може – не, он је њихов сународник. Исто тако, ни свом читаоцу, не дозвољава да се из тог света изузме. Све о чему пева, све је наше – *наша* су (б)ратишта, овај простор је *наша* велика гробница. Водећи свог читаоца кроз овај простор братоубилачких ратова, страдања и апатије, у последњој песми овог циклуса, песник разоткрива сву трагедију простора који је предмет његовог певања, а то је цикличност страдања. Последња песма у овом циклусу, *YU-ga*, јесте песма о братоубилачком рату. Сва трагедија тог рата разоткрива се у чињеници да је „губитник онај ко преживи”. То је рат у ком је победник „ко уме да прашта”. Ипак, највећа трагичност управо је та цикличност и како песник закључује „и све ће опет исто да буде, за пола века ил’ нешто краће поново ће све да нас гане, нови братски пољубац Јуде”.

Нарочито је интересантна и врста песме за коју се Поп Д. Ђурђев у овом циклусу определио, а то је сонет. Сонет као врста у том смислу комуницира са насловом збирке, будући да је своју популарност стекао управо у епохи хуманизма и ренесансе – када је настало и дело *Похвала лудости*. Идеје кроз сонет Поп Д. Ђурђев уобличио је управо у складу са сонетом као песничким обликом. У катренима песник поставља одређену идеју, разрађује је, а у терецетима поентира – директно у мету.

Овако постављена слика света продубљује се у наставку збирке. Други песнички циклус зове се *Вирус у меморијалном ценџуру*. Већ сам наслов овог циклуса упућује читаоца на грешку у систему, у центру колективног памћења и сећања. Слику једног света, једне стварности, нама тако познате, Поп Д. Ђурђев хируршки прецизно сецира. Пред очима читаоца он тај свет разоткрива и разголићује, залази

у све његове делове и свог читаоца суочава са његовом прошлошћу, садашњошћу, али и будућношћу. Слика тог света није нимало светла.

То је свет изокренутих и поремећених вредности. Култура света са којим нас Поп Д. Ђурђев суочава јесте култура харддера, бижутерије и избледелих сећања. У њему се све одвија „усред луксузних хала и штала”. То је свет ратова, страдања и смрти у коме су „Беле-куле знакови крај пута”. То је свет у ком умире младост и у ком видимо „у мермеру матурске слике”. У том свету „оде радости дуго неће бити”. То је свет у ком избора, политичког или било ког другог, заправо и нема. То је свет без правде и права, у ком суд „ненадлежан за звери је”. Звери у том свету владају. То је свет Домановићевих вођа које нас воде „до новог дизања гвоздене завесе”.

Но, не треба ни помислити да је песник само пасивни посматрач тог света, начетог и оболелог. Он трага за узроком тог суноврата и проналази га. Не одвајајући себе од народа о ком пева, као ни од читаоца, песник каже да „смо чешће заглибили, због дубоко укорењених схватања”. Управо ту наступа Поп Д. Ђурђев. Он та схватања храбро и без задршке преиспитује, разобличује и изврће их на њихова наличја. Он не нуди, нити види брзо решење. Ипак, чини се да су у свету порушених идеала и сама запитаност и замишљеност над тим његовим ужасима, већ решење само или бар покушај да се до истог дође. Наш песник не заузима узвишену позицију просветљеног песника, удаљеног од света и народа ком се обраћа. Он стоји раме уз раме са својим сународницима и не штеди их. Читалац, песник и људи којима се обраћа – на потпуно су истој страни. Потреба да се систем и свет ресетују јесте од круцијалне важности, те нас песник у то име опомиње да „докле год будемо мртви хладни у глави исти филм ће да нам се врти”. Он пева о свему ономе што није на понос и част нашем народу. Опомиње нас. Буди нас. Подсећа нас и на ђавола са којим смо тикве садили, који је међу нама

преузео облик рата, те да „кад је дошао по своје – нама једва да је ишта остало”. Култура сећања, оно што нам песник предочава, своди се на ратове, на насиље, на страдање.

У овом циклусу Поп Д. Ђурђевић уноси низ референци на културу, на филмове, на песме и, врло храбро, на одређене личности које су свој перформанс изводиле (или још увек изводе) на нашој политичкој сцени. Поп Д. Ђурђевић то чини маестрално. Оном читаоцу који има читалачког и животног искуства те референце неће промаћи, али оном читаоцу који то нема није одузето задовољство да у тексту који је пред њим ужива. Поп Д. Ђурђевић је у исто време врло специфичан, али и универзалан. Учитавање дозвољава, али га не захтева. У овом циклусу Поп Д. Ђурђевић као једну од главних песничких и стилских фигура уводи цитат, који ће свој пуни процват достићи у трећем циклусу збирке – *Етичко чишћење*.

У песничком циклусу *Етичко чишћење* Поп Д. Ђурђевић хвата се у коштац са многим етичким, моралним и историјским питањима. Постмодерниста, какав јесте, у овом циклусу Поп Д. Ђурђевић се више него у претходна два окреће цитату. Алекса Шантић, Сергеј Јесењин, Брана Црнчевић, Јован Стерија Поповић, Јован Јовановић Змај – само су неки од песника чије стихове попут колажа Поп Д. Ђурђевић уноси у *Етичко чишћење*. Он им даје ново значење, полемиче са њима, каткад их пародира. Духовит и бридак, он ће свог читаоца зачудити и изненадити. Поигравајући се са познатим и непознатим, новим и старим значењем стихова, он ствара једну интертекстуалну везу која би могла бити извор безбројних читања и тумачења. Врло је интересантно што је сваки од тих цитата графички издвојен косим словима. Тако се на цитат читаоцу скреће пажња, а унутар саме песме даје му се посебна важност. На тај начин не оставља се могућност да тај цитат буде непримећен или препознат. Захваљујући модерним технологијама сваки читалац има могућност да одређени цитат пронађе у бескрајном пространству интер-

нета. Тако се комуникативност ове збирке подиже на један виши ниво и читалац више не чита само збирку *Јуџиџиунске ѿохвале лудосѿи*, већ и десетине других песама и аутора, ширећи и допуњујући на тај начин своје читалачко искуство и доживљај.

Свет и људи који га чини и у овом циклусу су успавани, мртви, апатични. Нада и безнадежност, позив на буђење и питање узалудности свега, осећања су која се из песме у песму смењују. Поп Д. Ђурђев поигравајући се Дисовим и Његошевим стиховима каже: *„моје ѿлеме сном мрѿвијем сѿава, чини ми се узалуд га будим”*, па ипак – и даље га буди и од тога не одустаје. Свет који он описује јесте свет без Бога, свет мртве и заборављене деце. Свет покондирених родољубаца, проданих душа, расељеног и расејаног народа. Песник, међутим, не одустаје од тог света или свог народа. Он га речима опомиње и буди. Песник препознаје снагу речи, она је његово оружје, али исто тако препознаје и опасност тишине, па тако каже да *„вазда би убитачна прејака реч, а главе ће нам доћи ово ћутање”*. Највећа опасност за један народ јесте да нема свој језик, да га прождере универзалност оденута у есперанто.

У овом циклусу Поп Д. Ђурђев преиспитује све оне теме које су данас актуелне. Он преиспитује историјско памћење, мит о небеском народу, за шта је Дрина крива. И у претходним циклусима песник се осврнуо на историју. У свету који он обликује речима пред нашим очима историја није учитељица живота, она се стално понавља, а често је и реметилачки фактор. У овом циклусу *„historia est magistra ad mortem”*. Песнички глас нас суочава са једним парадоксом. Пред оним што га чека овај народ нема страх, *„јер највећа је тајна ове нације – У својој смрѿи да нађе лијека”*. Смрт и страдање, пропаст и апокалипса прате овај песнички свет од самог његовог зачећа. Читава једна нација навучена је *„на вођу, мит и спид”*, а отрежњење се крије управо у речи. Тај

мит песник фантастично демистификује исказујући бојазан „да народ из неке небеске енклаве, не постане само атмосферски талог”.

Иако овај свет делује потпуно умртвљен и безнадежан, у ком се страда, умире и у ком се грешке из прошлости понављају, нада ипак постоји. Песнички глас Попа Д. Ђурђева критикује нечињење. Он критикује ламентирање над херојским добом, устаљену сатницу и револуцију која се учи из приручника, јер „не могу скупа преврат и етика греше ако у историји то траже”.

Нада постоји. Као најјачи симбол наде остаје *Ramonda serbica*, цвет који се попут феникса подиже из пепела. То ново рођење, нови живот, није изванредан, нити близу, али песник оставља могућност да ће се то догодити „тамо неког Господњег лета, кад кап живе воде из ока кане и сасушена рамонда опет процвета”.

Песничку збирку *Јуџуџуунске њохвале лудости* затвара песнички циклус индикативног назива *Оверџонови кибицифенсџер*. Као и свака песма, свака реч и метафора и овај назив циклуса може имати неколико тумачења. Знатижељно посматрање свега онога што је некада било незамисливо, а сада је потпуно прихватљиво, те део свакодневице друштва које је у збирци опевано, императив је ове збирке. Међутим, то посматрање није само знатижељно, оно је и промишљено, критички настројено, те такав угао посматрања даје могућност не само песнику, већ и његовом читаоцу, да одређене идеје разобличи, изокрене, да стави знак питања над свим оним што овај свет чини. Сва трагедија света који Поп Д. Ђурђев описује лежи у стиховима „замерени прецима, замерени деци, ми не требамо ни самима себи”. То је друштво без прошлости, без будућности, без садашњости по које чак ни ђаво не долази. Поп Д. Ђурђев и себе и свог читаоца и читаво једно растрзано, покидано и разрушено друштво ставља у исти аутодеструктивни оквир, у ком постаје јасно да „смо

сами себи противник по мери”. И у овом циклусу песник се поиграва са оним чувеним митом о небеском народу – митом који вешто иронизује кроз читаву збирку, чије значење и место у историјском контексту у ком смо се обрели вешто испитује, разобличава, преобликује. Друштво, чији је и он неодојиви део, осуђено је и навикло на вечите деобе и сеобе. Оно што се као питање намеће, јесте да ли је промена уопште могућа? Чини се да она није извесна, јер „не може се побећи од себе” самог.

Ипак, моћ песника је велика. Он је свестан да у свету који описује, разоткрива и са којим се поиграва „нема хепи-енда, и да песмом себи судбину” кроји. Папир пред њим је његов преки суд. Он не само што се са предметном стварношћу хвата у коштац, већ исто тако и ствара један песнички свет, универзум. Поиграва се са песничким поступцима, цитатношћу, са популарном културом, канонском књижевношћу, са стереотипима и митовима, а у последњем циклусу збирке и са графичким елементима. Он је бескомпромисан и храбар, а његова храброст огледа се управо у томе што се усуђује да ствари увек назива правим именима. Он свог читаоца не заваљава, не одводи га у рукавце лажног оптимизма, не храни га лажном надом. А, и каква нада се може наћи у друштву које је пример Данинг-Кригеровог ефекта смештеног у Платонову пећину или на *Лејџеџем Холанђанину*? Каква се нада може наћи за хорду зомбија, људи без душе и слепих путника на уклетом броду? И опет долазимо до мајсторства нашег песника. Он на ово питање не даје одговор. Он зависи од читаоца самог. Можда је први корак на путу излечења управо називање ствари правим именом, а показали смо – Поп Д. Ђурђевић то чини хируршки прецизно.

У свом маниру, Поп Д. Ђурђевић и у овој збирци позива свог читаоца на игру. Међутим, након детаљног ишчитавања свих песама које ову збирку чине, јасно је да не може баш свако ни да се игра са песником. Поново, као и у целокупном

свом стваралаштву Поп Д. Ђурђевић пред свог читаоца поставља низ загонетки, понекад и тешких задатака, низ асоцијација, алузија, цитата и парафрази са којима се у коштац, чини се, могу ухватити само они највиспиренији, образовани, широких читалачких видика и најважније од свега, они који мисле својом главом. Управо је ово тачка када се Поп Д. Ђурђевић открива као наш савремени Ротердамски. Он је борац против глупости и необразованости, против извештачности, против форме без суштине. Сатира и критика главна су окосница и ренесансне *Похвале лудости*, али и ове наше – *Јуџуџуновске*.

Свет који у овој збирци песама Ђурђевић описује изузетно је промишљен. Са културним простором којим се песник бави он улази у коштац, огољује га и пред својим читаоцем расклапа и преиспитује сваки аспект тог света.

Песнички глас *Јуџуџуновске похвале лудости* није изван света који описује, његова позиција није узвишена у односу на оне о којима пева и којима пева. Песник свог читаоца третира као равноправног себи, као сапутника и сапатника.

Песме су у исто време ухватљиве и неухватљиве, обрти се нижу и преплићу, а значење (или значења – јер у случају Попа Д. Ђурђевића сасвим је извесно да је немогуће говорити о само једном значењу) и када се на тренутак учини ухватљивим и јасним, врло брзо се пред очима читаоца измигољи, трансформише и још једном покаже као неухватљиво. На тај начин игра се и даље наставља, а чини се да у поезији Попа Д. Ђурђевића, она заправо никад и не престаје, чак ни када се корице књиге затворе.

Наташа КАТИЋ

YU-XA-XA-XA

НАЦИОНАЛНИ БОРДЕЛИ

Речи су Потемкинова кулиса,
коју дигоше нови назарени,
када се љубав учи из земљописа,
заводници бивају заведени.

С рукама од грубог теракота,
на оба таса ваге обрамице,
на мишицама патриота,
истетовиране државне границе.

У свему изгубљена мера,
нагон словенске братије
и скупо плаћен час љубавног зова,

испод згаслих црвених фењера,
част посрнуле демократије,
у рукама је великих макроа.

ПРОКЛЕТА АВЛИЈА

Коме није света књига од камена,
из Вавилонске библиотеке,
то је народ без божјег егзамена,
и нема право на мостове и на реке.

Поткопан лук ћуприје до свих светова,
у овој касаби, крај ове јалије,
ту где су бокори црних цветова,
заточеника проклете авлије.

Враћени у прах и силикате,
у песак претворите ли слова,
једном ће све ране да вас заболе,

када се немушти преци врате
и крај слупаног каменог родослова,
пронађу траг рђе балканске мацолe.

МАРКСАКР

Нисте ни први, ни други нисте,
за оно што сте пружили,
у јачој конкуренцији једва да бисте
и ову бронзу заслужили.

Кô саливени према слици,
одани себи до гроба,
остајете вечити савременици
и творци новијег бро(н)зовог доба.

Могу да мрзе и да вас воле,
када време метал надјача,
понећете судбу ваших претеча,

пре но што патина падне на идоле,
под теретом Дамоклова мача,
долази време нових сеча.

ТОТАЛИТЕРАРНИ СУЖАЊ

И ова биста пуњена птица,
рељеф створен унутарњим вриском,
с речју у кавезу од гласних жица
и духом у боци под притиском.

Која то песма да те одржи,
којој слободи учини част,
неко је увек бивао бржи,
кад оде власт у пропаст.

Живот одувек бронзи склон
и сузни мехур претворен у росу,
тешко је споља омирисати,

једном ће се распући кô балон,
рече сужањ са душом у носу
и поезију ће сви дисати.